QARSHI DAVLAT TEXNIKA UNIVERSITETI
QDTU

INNOVATSION IQTISODIYOT

Ilmiy-amaliy elektron jurnal

2026
№10

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

INNOVATIVE ECONOMY

Scientific and practical electronic journal

Indexlanadigan bazalar: Google Scholar Crossref OpenAIRE CYBERLENIKA

INNOVATSION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON JURNAL

10-jild
10-son
Oktyabr, 2026

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА
Научно-практический электронный журнал

INNOVATIVE ECONOMY
Electronic scientific and practical journal

INNOVATSION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON JURNAL

ISSN: 3030-315X

globalsciencehub.uz

Muassis:
Qarshi davlat texnika universiteti
Tahririyat Kengashi raisi:

R.X.Ergashev, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Tahririyat Kengashi raisi o‘rinbosari:

S.N.Xamrayeva, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Mas’ul muharrir:

N.A.Ochilova, PhD, dotsent

Texnik muharrir:

S.J.Qulmurotov

Jurnal har oyda bir marotaba elektron shaklda jurnalning rasmiy sayti orqali nashr etiladi.

Tahririyat manzili:

180100, Qarshi shahri, Mustaqillik ko‘chasi 225-uy Tel.:
+998 (75) 221 09 23
+998 (93) 902 72 63
Faks: +998 (75) 221 1395
innoeconomic@kstu.uz

“Innovatsion iqtisodiyot” ilmiy - amaliy elektron jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2025-yil 5-apreldagi 369-sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

Jurnalda quyidagi ruknlar asosida maqolalar nashr etiladi:

1. Nazariya va metodologiya
2. Raqamli iqtisodiyot
3. Mintaqa va tarmoqlar iqtisodiyoti
4. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik
5. Inson kapitali iqtisodiyoti
6. Menejment va marketing
7. Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
8. Moliya, kredit va investitsiya
9. Ekonometrika va statistika
10. Xizmat ko‘rsatish va turizm sohasi

TAHRIRIYAT KENGASHI:
Tahririyat Kengashining xalqaro a'zolari:

Ovchinikov Viktor Nikolayevich - i.f.d., professor, akademik (Janubiy Federal Universitet, Rossiya)
Solodovnikov Sergiy Yurevich - i.f.d., professor (Belorussiya milliy texnika universiteti)
Sidorov Viktor Aleksandrovich - i.f.d., professor, (Kuban davlat universiteti)
Shevchenko Igor Viktorovich - i.f.d., professor (Kuban davlat universiteti, Rossiya)
Kusainov Xalel Xaymullievich – i.f.d., professor, akademik (Qozog‘iston Respublikasi Milliy fanlar akademiyasi)
Samandarzoda Iskandar Hakim - Iqtisodiyot fanlari doktori (Sh.Shotemur nomidagi Tojikiston agrar universiteti)
Gibadullin Artur Arturovich - i.f.n. dotsent (Milliy tadqiqot universiteti, Moskva energetika instituti, Rossiya)
Sergey Aleksandrovich Voynash - ilmiy xodim (P.Lumumbi nomidagi Rossiya xalqlar do'stligi universiteti)
Valentina Nikolayevna Pulyayeva - iqtisod fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya Federatsiyasi hukumati qoshidagi Moliya universiteti)
Dmitriy Evgenievich Morkovkin, iqtisod fanlari nomzodi, dotsent (Moliya universiteti, Rossiya Federatsiyasi hukumati)
Sadriddinov Manuchehr Islomiddinovich - i.f.d., professor, (Tojikiston Respublikasi Milliy fanlar Akademiyasi)
Perskaya Viktoriya Vadimovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)
Molchanov Igor Nikolayevich - i.f.d., professor, (Lomonosov nomidagi Moskva davlat universiteti)
Basova Mariya Mixaylovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)
Aleksandr Leonidovich Chupin, iqtisod fanlari nomzodi (P.Lumumbi nomidagi Rossiya xalqlar do‘stligi universiteti)
Nezamaykin Valeriy Nikolayevich - i.f.d., professor, (Rossiya davlat gumanitar universiteti)
Nikonorova Alla Vladimirovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)
Dmitriyeva Olga Aleksandrovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)
Shvets Yuriy Yuryevich - i.f.n., dotsent, (Rossiya Fanlar akademiyasining Nazorat fanlari instituti)
Kolosova Yelena Valeryevna - i.f.n., dotsent, (Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti)

Tahririyat Kengashi a’zolari:

Gulyamov Saidaxror Saidaxmedovich - i.f.d., professor, akademik
Pardayev Mamayunus Qarshiboyevich - i.f.d., professor
Navruz-zoda Baxtiyor Negmatovich - i.f.d., professor
Xatamov Ochildi Qurbonovich- i.f.d., professor
Fayziyeva Shirin Shodmonovna- i.f.n., professor
Jumayeva Gulrux Jo'raqulovna - i.f.n., professor
Egamberdiyeva Salima Raimovna - i.f.n., dotsent
Erkayeva Gulbahor Panjiyevna - i.f.n., professor
Yakubova Shamshinur Shuxratovna - i.f.d., (DSc) dotsent
Amirqulov Shuhrat Olimovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent
Samiyeva Gulnoza Toxirovna-i.f.f.d., (PhD), dotsent
Ubaydullayev G‘ayrat Zuvaytovich -i.f.n., dotsent
Xo'jaqulova Nigora Rustamovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent
Turobov Sherzod Alisherovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent
Alimova Munisa Yulchiyevna - i.f.f.d. (PhD) dotsent
Ergasheva Nasiba Raxmatullayevna - i.f.d., (DSc), dotsent
Boboqulov Sanjar Baxromkulovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent
Djalilov Raxmonkul Hamidovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent
Nomazov Baxrom Bobomurodovich - i.f.f.d. (PhD) dotsent
Alimxanova Nigora Alimxanovna - i.f.f.d. (PhD) dotsent
Jonuzokov Mirzabek Kulmamatovich - i.f.f.d. (PhD), dotsent
Muxammadiyeva Yulduz Yusupovna - i.f.f.d. (PhD) dotsent
Xo‘janova Gulshoda Otamurodovna - i.f.f.d. (PhD) dotsent
Tursunova Aziza Xoshimovna - i.f.f.d. (PhD)
Xolliyev Sherali Baxtiyorovich - i.f.f.d. (PhD)
Panjiyev Samijon Aliqulovich - PhD, dotsent

ИННОВАТSIОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

ISSN: 3030-315X

globalsciencehub.uz

Учредитель:
Каршинский государственный технический университет
Председатель редакционного совета:

Р.Х.Эргашев, доктор экономических наук, профессор

Заместитель председателя редакционного совета:

С.Н.Хамраева, доктор экономических наук, профессор

Ответственный редактор:

Н.А.Очилова, PhD, доцент

Технический редактор:

С.Ж.Кулмуротов

Журнал издается один раз в месяц в электронной форме и публикуется через официальный сайт журнала.

Адрес редакции:
180100, г. Карши, ул. Мустакиллик, дом 225

Тел: +998 (75) 221 09 23
+998 (93) 902 72 63
Факс: +998 (75) 221 1395
E-mail: innoeconomic@kstu.uz

Научно-практический электронный журнал «Инновационная экономика» включён в перечень национальных научных изданий на основании решения Президиума Высшей аттестационной комиссии при Министерстве высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан от 5 апреля 2025 года № 369.

В журнале публикуются статьи по следующим рубрикам:

1. Теория и методология
2. Цифровая экономика
3. Экономика регионов и отраслей
4. Малый бизнес и частное предпринимательство
5. Экономика человеческого капитала
6. Менеджмент и маркетинг
7. Бухгалтерский учет, экономический анализ и аудит
8. Финансы, кредит и инвестиции
9. Эконометрика и статистика
10. Сфера услуг и туризм

Редакционная коллегия:

Международные члены Совета редколлегии:

Овчиников Виктор Николаевич - д.э.н., профессор, академик (Южный федеральный университет, Россия)
Солодовников Сергей Юрьевич - д.э.н., профессор (Белорусский национальный технический университет)
Виктор Александрович Сидоров - д.э.н., профессор, (Кубанский государственный университет)
Шевченко Игорь Викторович - д.э.н., профессор (Кубанский государственный университет)
Кусаинов Халел Хаймуллиевич - д.э.н., профессор, академик (НААН Республика Казахстан)
Самандарзода Искандар Хаким - д.э.н., профессор (Таджикистанский аграрный университет им. Ш. Шотемура)
Гибадуллин Артур Артурович - к.э.н., доцент (Национальный исследовательский университет «Московский энергетический институт»)
Войнаш Сергей Александрович - научный сотрудник (Российского университета дружбы народов имени П.Лумумби)
Пуляева Валентина Николаевна - к.э.н., доцент (Финансовый университет при Правительстве РФ)
Морковкин Дмитрий Евгеньевич - к.э.н., доцент (Финансовый университет Правительство РФ)
Садриддинов Манучехр Исламиддинович - д.э.н., профессор (Национальная академия наук Республики Таджикистан)
Перская Виктория Вадимовна – д.э.н., профессор (Финансовый университет при Правительстве РФ)
Молчанов Игорь Николаевич - д.э.н., профессор (Московский государственный университет имени М.В. Ломоносова)
Басова Мария Михайловна - д.э.н., профессор (Финансового университета Российской Федерации)
Чупин Александр Леонидович - к.э.н. (Российского университета дружбы народов имени П. Лумумби)
Незамайкин Валерий Николаевич - д.э.н., профессор (РГГУ)
Никоноров Алла Владимировна - к.э.н., доцент (Финансового университета Российской Федерации)
Дмитриева Ольга Александровна - к.э.н., доцент (Финансового университета Российской Федерации)
Швец Юрий Юрьевич - к.э.н., доцент (Институт проблем управления РАН)
Колосова Елена Валерьевна - к.э.н., доцент (Российский экономический университет имени Г.В. Плеханова)

Члены Совета редколлегии:

Гулямов Саидахрор Саидахмедович – д.э.н., профессор, академик
Пардаев Мамаюнус Каршибоевич – д.э.н., профессор
Навруз-заде Бахтиёр Негматович – д.э.н., профессор
Хатамов Очилди Курбонович – д.э.н., профессор
Файзиева Ширин Шодмоновна – к.э.н., профессор
Жумаева Гулрух Журакуловна – к.э.н., профессор
Эгамбердиева Салима Раимовна – к.э.н., доцент
Эркаева Гулбахор Панжиевна – к.э.н., профессор
Якубова Шамшинур Шухратовна – д.э.н. (DSc), доцент
Амиркулов Шухрат Олимович – д.ф.э.н. (PhD), доцент
Самиева Гулноза Тохировна – д.ф.э.н. (PhD), доцент
Убайдуллаев Гайрат Зувайтович – к.э.н., доцент
Ходжакулова Нигора Рустамовна – д.ф.э.н. (PhD), доцент
Туробов Шерзод Алишерович – д.ф.э.н. (PhD), доцент
Алимова Муниса Юлчиевна – д.ф.э.н. (PhD), доцент
Эргашева Насиба Рахматуллаевна – д.э.н. (DSc), доцент
Бобокулов Санжар Бахромкулович – д.ф.э.н. (PhD), доцент
Джалилов Рахмонкул Хамидович – д.ф.э.н. (PhD), доцент
Номазов Бахром Бобомуродович – д.ф.э.н. (PhD), доцент
Алимханова Нигора Алимхановна – д.ф.э.н. (PhD), доцент
Жонузоков Мирзабек Кулмаматович – д.ф.э.н. (PhD), доцент
Мухаммадиева Юлдуз Юсуповна – д.ф.э.н. (PhD), доцент
Ходжанова Гулшода Отамуродовна – д.ф.э.н. (PhD), доцент
Турсунова Азиза Хошимовна – д.ф.э.н. (PhD)
Холлиев Шерали Бахтиёрович – д.ф.э.н. (PhD)
Панжиев Самижон Аликулович – PhD, доцент

https://doi.org/10.70769/3030-315X.II.10.10.2026.36

QORAQALPOG‘ISTONDA TURISTIK XIZMATLAR BOZORINI RIVOJLANTIRISH ASOSIDA XIZMAT KO‘RSATISHNI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI

Tleumuratov Bahadir Genjemuratovich

ВОЗМОЖНОСТИ РАЗВИТИЯ СФЕРЫ УСЛУГ НА ОСНОВЕ РОСТА РЫНКА ТУРИСТИЧЕСКИХ УСЛУГ В КАРАКАЛПАКСТАНЕ

Тлеумуратов Бахадир Генжемуратович

OPPORTUNITIES FOR DEVELOPING THE SERVICE SECTOR BASED ON THE GROWTH OF THE TOURISM SERVICES MARKET IN KARAKALPAKSTAN

Tleumuratov Bahadir Genjemuratovich

Annotatsiya. Ushbu maqolada Qoraqalpog‘iston Respublikasining turistik xizmatlar bozorini rivojlantirish asosida xizmat ko‘rsatishni rivojlantirish imkoniyatlari, hududning o‘ziga xos turistik salohiyati, xususan, ekologik, madaniy-tarixiy va etnoturizm imkoniyatlaridan foydalangan holda hududda xizmat ko‘rsatish sohasini (servis iqtisodiyotini) rivojlantirish istiqbollari tadqiq etilgan. Orolbo‘yi mintaqasining o‘ziga xos iqlimiy va geografik sharoitida yo‘ldosh xizmatlar tarmog‘ini kengaytirish hamda raqamli texnologiyalarni joriy etish bo‘yicha ilmiy-amaliy takliflar ilgari surilgan.

Kalit so‘zlar: Qoraqalpog‘iston, turistik bozor, ekoturizm, etnoturizm, xizmat ko‘rsatish sohasi, Mo‘ynoq, Orol dengizi, Saviskiy muzeyi, logistika, multiplikativ samara.

Аннотация. В статье рассматриваются возможности развития услуг в Республике Каракалпакстан на основе развития рынка туристических услуг, перспективы развития сектора услуг (сервисной экономики) в регионе с использованием уникального туристического потенциала региона, в частности, возможностей экологического, культурно-исторического и этнотуризма. Выдвинуты научно-практические предложения по расширению сети спутниковых услуг и внедрению цифровых технологий в специфических климатических и географических условиях Аральского региона.

Ключевые слова: Каракалпакстан, туристический рынок, экотуризм, этнотуризм, сектор услуг, Муйнак, Аральское море, Музей Савицкого, логистика, мультипликативный эффект.

Abstract. This article examines the potential for developing services in the Republic of Karakalpakstan through the expansion of the tourism market. It explores prospects for the growth of the service sector (service economy) in the region, leveraging its unique tourism potential—specifically in the areas of ecotourism, cultural-historical tourism, and ethnotourism. The paper puts forward scientific and practical proposals for expanding the network of ancillary services and implementing digital technologies, tailored to the specific climatic and geographical conditions of the Aral Sea region.

Keywords: Karakalpakstan, tourism market, ecotourism, ethnotourism, service sector, Muynak, Aral Sea, Savitsky Museum, logistics, multiplier effect.

KIRISH

Hozirgi davrda hududlar iqtisodiyotini diversifikatsiya qilish va aholi bandligini ta’minlashda xizmat ko‘rsatish sohasi yetakchi o‘rinlardan birini egallaydi. Qoraqalpog‘iston Respublikasi o‘zining boy madaniy merosi, arxeologik yodgorliklari va takrorlanmas ekologik landshafti bilan turistik xizmatlar bozorini rivojlantirish uchun ulkan potensialga ega. Orol fojiasi oqibatlarini yumshatish va mintaqani ijtimoiy-isoqtisodiy rivojlantirishda turizm industriyasi nafaqat tarmoq drayveri, balki transport, umumiy ovqatlanish, mehmonxona xo‘jaligi va raqamli innovatsiyalar kabi o‘nlab turdosh servis tarmoqlarini harakatga keltiruvchi kuch (multiplikator) hisoblanadi. Shu sababli, Qoraqalpog‘istonda turistik bozor infratuzilmasini takomillashtirish orqali xizmat ko‘rsatish sohasini kengaytirish imkoniyatlarini ilmiy tahlil qilish yuqori dolzarblikka ega.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Rossiyalik olimlardan J.A. Romanovich xizmat ko‘rsatish faoliyatini alohida iqtisodiy-amaliy faoliyat turi sifatida ko‘rib, servis faoliyatining mazmuni, tashkil

etilishi va iste'molchiga xizmat ko'rsatish jarayonlarini tadqiq qilgan[108]. Shuningdek, V.I.Dementev, Yu.G. Kabaldin kabi olimlarning fikricha xizmatni asosan nomoddiy xarakterga ega bo'lgan va ko'pincha egalik huquqini keltirib chiqarmaydigan faoliyat natijasi sifatida tavsiflaydi. Ularning fikricha, xizmat moddiy-buyumlashgan va servis komponentlarining turli nisbatdagi birikmasidan iborat bo'lishi mumkin. Shuningdek, xizmatlarga nomoddiylik, manbadan ajralmaslik, sifatning o'zgaruvchanligi va saqlanmaslik kabi xususiyatlar xosligini ko'rsatadi[109].

Boshqa bir iqtisodchi professor Q.J.Mirzayev ilmiy yondashuvga ko'ra, "Xizmat ko'rsatish deyilganda insonlarning ishlab chiqarish va no ishlab chiqarish subektlarida yuzga keladigan, o'z estifon ehtiyojini qoldirishga yo'naltirgan daromad olishga qaratilgan xarakatlarni majmuyini ifodalash foliyat tushuniladi"[110].

Rossiyalik olimlardan turizm xizmatlarini rivojlantirish muommolari bo'yicha V.A. Kvartalnovning alohida o'rni mavjud. Uning fikriga ko'ra, turizmni turistik faoliyat, turistik kompleks va turistik bozorning o'zaro bog'langan tizimi sifatida ko'rib chiqadi, hamda turizm xizmatlari turistik bozorning asosiy tarkibiy qismi bo'lib, ularning rivojlanishi turistik talab, turistik faoliyatni tashkil etish, marketing, boshqaruv va infratuzilmaning rivojlanishi bilan chambarchas bog'liq, degan ilmiy xulosaga kelish mumkin[111] deb hisoblaydi. Shuningdek, boshqa bir Rossiyalik olim A.Yu. Aleksandrova yondashuviga ko'ra, turizm xizmatlarini rivojlantirishni turistik talab va taklifning hududiy xususiyatlari, turistik resurslardan foydalanish, xalqaro turistik oqimlar va bozor infratuzilmasining rivojlanishi bilan bog'liq tizimli jarayon sifatida baholash mumkin[112] deb hisoblagan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonida induktsiya va deduktsiya, ilmiy abstraktlash, tizimli va qiyosiy tahlil, monografik hamda ekspert baholash usullaridan foydalanilgan. Ushbu usullar oilaviy uy mehmonxonalari ko'rsatadigan xizmatlarga mohiyati, tavsifi va tasniflanishining nazariy jihatlarini yoritib berishga yordam beradi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Jahon iqtisodiyotining hozirgi rivojlanish bosqichida xizmat ko'rsatish sohasi iqtisodiy o'sish va aholi bandligini ta'minlovchi eng tez sur'atlarda o'sayotgan tarmoqlardan biriga aylandi. Iqtisodiyotni modernizasiya qilish sharoitida xizmatlar bozorini, xususan uning strategik yo'nalishi bo'lgan turistik xizmatlarni rivojlantirish alohida ahamiyat kasb etadi. Turizm o'zining kompleks xususiyati bilan nafaqat sohaviy daromadlarni oshiradi, balki iqtisodiyotning boshqa tarmoqlarida xizmat ko'rsatish hajmining zanjirsimon o'sishini (multiplikativ effekt) rag'batlantiradi. Shu bois, turistik xizmatlar bozorini rivojlantirish asosida umumiy xizmat ko'rsatish sohasini kengaytirish imkoniyatlarini ilmiy tadqiq etish dolzarb masala hisoblanadi.

Qoraqalpog'istonning geografik va tarixiy o'ziga xosligi an'anaviy turizmdan farqli o'laroq, yuqori daromad keltiruvchi maxsus servis segmentlarini shakllantirish imkonini beradi:

- Ekologik va sarguzasht (ekstremal) turizm: Orol dengizining qurigan tubi, Ustyurt platosi va "Kemalar qabristoni" (Mo'ynoq) yo'nalishlarida xorijiy turistlar uchun xavfsiz transport, kemping, jip-turizm va ekstremal logistika xizmatlarini tashkil etish.
- Madaniy-ma'rifiy va arxeologik turizm:

Nukus shahridagi Saviskiy nomidagi Davlat san'at muzeyi hamda hududdagi qadimiy qal'alar (Tuproqqal'a, Ayazqal'a, Chilpiq va b.) atrofida gid-ekskursiya, tarjimonlik, muzey-servis va restavratsiya xizmatlarini kengaytirish.

- Etnoturizm va milliy hunarmandchilik: Orolbo'yi qoraqalpoq xalqining o'ziga xos urf-odatlari, o'tovlar (yurtalar) lagerlari tizimi, milliy liboslar va hunarmandchilik (gilamchilik, yog'och oymakorligi) mahsulotlari savdosi asosida xizmat ko'rsatish madaniyatini yuksaltirish.

Turizm xizmatari bozori turistik xizmatlarning xaridori (talabgor) va sotuvchilarni (mahsulot bilan ta'minlovchi) birlashtiruvchi institut sifatida qaraldi. Boshqa tovar bozorlaridan farqli o'laroq, turistik xizmatlar bozorida tovarning sotuvchidan xaridorga ko'chish jarayon kuzatilmaydi, aksincha, bu jarayon xaridor-turist tayyorlangan xizmatlardan, ya'ni turmahsulotdan foydalanish uchun yo'llanmada belgilangan manzilga borgandan so'ng sodir bo'ladi[113].

Yuqorida bayon qilingan turizm xizmatlari bozori tashkiliy tuzilmasi asosida Qoraqalpog'iston Respublikasida turizm bozorini o'ziga xos xususiyatlarini asosladik. Bular quyidagilardan iborat:

Birinchidan, mazkur turistik bozor Qoraqalpog'iston Respublikasida mintaqa muammolarini va ularni bartaraf etish imkoniyatlarini hisobga oladi.

Ikkinchidan, turistik mahsulot tarkibiga kiruvchi komponenti o'zaro bir-birini almashtirish mumkin emas, turistik paketi tarkibidagi turli mehmonxonalar kategoriyaga qarab almashishlari mumkinligi transportning turli variantila (samolyot, poyezd, avtobuslardan) foydalanish mumkinligi va boshqalardan iborat.

Uchinchidan, Qoraqalpog'iston Respublikasida turizm xizmati bozori alohida bir millat Qoraqalpog'iston millatining tarkibiy madaniyati qadriyatlarda tanishish mumkinligi.

To'rtinchidan, Qoraqalpog'iston Respublikasida turizm bozori, yangi turistik bozor sifati tuyinmagan bozorlar sirasiga kirib, bozor megmentlari bo'yicha imkoniyatlari yuqoriligi.

[108] Романович Ж.А., Калачев С.Л. Сервисная деятельность. — М.: Дашков и К°, 2007. https://www.biblio fond.ru/view.aspx

[109] Дементьев В.И., Кабалдин Ю.Г. Схема отношений субъектов трудовой деятельности в сфере услуг // Труды НГТУ им. Р.Е. Алексеева. — 2013. — №5(102).

[110] Mirzayev Q.J. "Agroservis iqtisodiyoti" Monografiya, SamISI, T.: "Iqtisod-moliya" 2013-y. -212b. -13b.

[111] Квартальнов В.А. Туризм: учебник. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 320 с.

[112] Александрова А.Ю. Международный туризм. – М.: Аспект Пресс, 2004.

[113] Сафаров Б.Ш. Миллий туризм хизматлари бозорини инновацион ривожлантиришнинг методологик асослари. Монография. – Т.: "Фан ва технология" нашриёти, 2016, 184 бет

Beshinchidan, Qoraqalpog‘iston Respublikasida turizm bozorini jahon hamjamiyatidan dunyo turizm bozori qiziqishining yuqoriligi.

Oltinchidan, Qoraqalpog‘iston Respublikasida turizm bozorini rivojlantirish uchun O‘zbekiston hukumati tomonidan yetarli resurslar bo‘yicha diqqat e’tiborning moliyaviy-iqtisodiy muammoning yuqori darajasida tashkil etilganligi bilan izohlanadi.

Hududiy turizm bozorining imkoniyatlari va muammolarini asoslash uchun, avvalo, uning milliy turizm bozori tarkibidagi o‘rnini aniqlash zarur. O‘zbekiston turizm bozori 2020-yildagi pandemiya zarbasidan so‘ng jadal tiklandi: mamlakatga tashrif buyurgan xorijiy fuqarolar soni 2019-yildagi 6,7 mln kishidan 2020-yilda 1,5 mln kishigacha qisqargan bo‘lsa, 2023-yilda 6,6 mln kishiga yetib, pandemiyadan oldingi darajaga deyarli qaytdi[114]. 2019–2025-yillarda turistik firma va tashkilotlar soni 1,7 baravar, ular xizmat ko‘rsatgan shaxslar soni 2,1 baravar, jamoaviy joylashtirish vositalari soni esa 2,3 baravar ko‘paydi (1-rasm)[115].

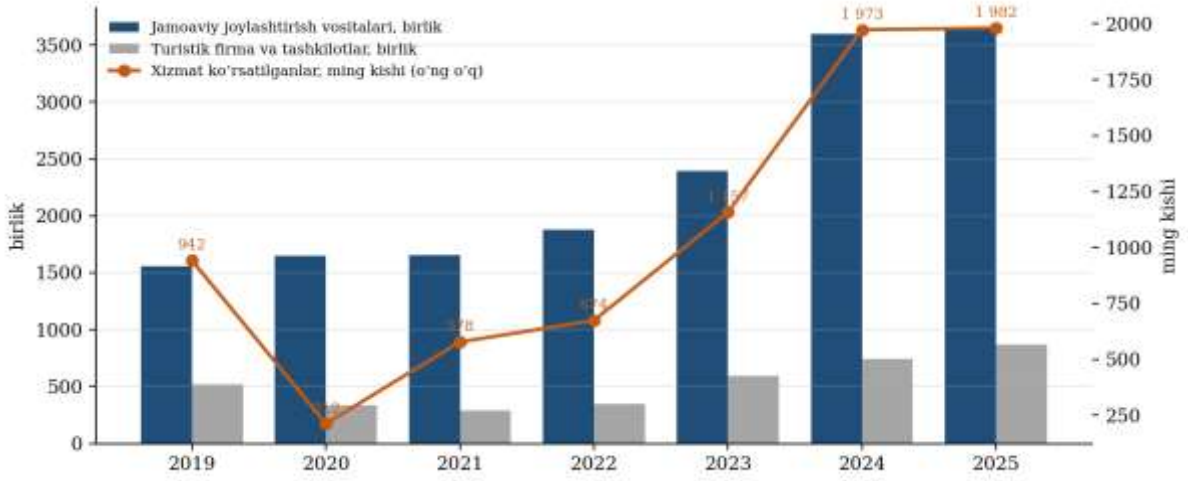

1-rasm. O‘zbekistonda turizm xizmatlari bozori taklifi va talabi dinamikasi, 2019–2025-yillar

Milliy bozordagi bunday o‘sish fonida Qoraqalpog‘iston Respublikasining o‘rni kamtarona bo‘lib qolmoqda. Mamlakat hududining qariyb 37 foizini egallagan respublikaga 2023-yilda jamoaviy joylashtirish vositalarining atigi 3,4 foizi (82 ta), turistik firma va tashkilotlarning 2,2 foizi (13 ta) va sotilgan sayyohlik yo‘llanmalarining 1,7 foizi (4,5 ming dona) to‘g‘ri kelgan. Joylashtirish vositalari soni bo‘yicha Qoraqalpog‘iston 14 ta hudud orasida 11-o‘rinni egallab, Navoiy, Namangan va Surxondaryo viloyatlaridan ham ortda qolmoqda.

Dinamik tahlil hududning milliy bozordagi ulushi qisqarib borayotganini ko‘rsatadi (2.2.3-jadval). 2022–2023-yillarda respublika bo‘yicha turistik firmalar soni 70,4 foizga, joylashtirish vositalari soni 29,4 foizga oshgan bo‘lsa, Qoraqalpog‘istonda firmalar soni o‘zgarmagan (13 ta), joylashtirish vositalari soni esa 17,1 foizga ko‘paygan. Natijada hududning joylashtirish vositalaridagi ulushi 3,8 foizdan 3,4 foizga kamaygan. Faqat sotilgan sayyohlik yo‘llanmalari soni ikki baravar (2,3 mingdan 4,5 ming donaga) oshgan, biroq bu ham respublika bo‘yicha o‘sish sur’atidan (2,8 baravar) past hisoblanadi.

Hududiy bozorning talab tomonini mehmonxona sektori ma’lumotlari yaqqol tavsiflaydi. 2022-yilda Qoraqalpog‘istondagi 44 ta mehmonxona va shunga o‘xshash obyektlarda 0,6 ming nomer va 1,5 ming o‘rin mavjud bo‘lib, ularga 35,0 ming kishi joylashtirilgan va 74,0 ming tunab qolish qayd etilgan[116]. Joylashtirilganlarning 61,1 foizi ish va kasbiy maqsadlarda, atigi 22,3 foizi ta’til va dam olish maqsadida kelgan; ularning 78,7 foizini O‘zbekiston fuqarolari, 14,6 foizini xorijiy davlatlar va 6,6 foizini MDH davlatlari fuqarolari tashkil etgan.

Hudud mehmonxona bozorining respublika ko‘rsatkichlari bilan taqqoslanishi uning uchta asosiy xususiyatini ko‘rsatadi. Birinchidan, talab tarkibida xizmat safarlari ustunlik qiladi: ularning ulushi respublika o‘rtachasidan (38,1%) 23 foiz punktga yuqori, dam olish turizmi ulushi esa respublikadagidan (39,0%) 1,7 baravar past. Ikkinchidan, o‘rinlardan foydalanish darajasi atigi 13,5 foizni tashkil etib, respublika ko‘rsatkichidan (18,9%) past[117]. Yillik o‘rtacha

[114] O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi. 2023-yilda O‘zbekiston Respublikasida turizm va dam olish rivojlanishining asosiy ko‘rsatkichlari: press-reliz. – Toshkent, 2024. – URL: https://stat.uz/images/uploads/reliz2024/turizmpresreliz2023uz.pdf (murojaat sanasi: 27.09.2026).

[115] O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. Ochiq ma’lumotlar: Ijtimoiy soha – Turizm (ko‘rsatkichlar kodlari 2.04.11.0041, 2.04.11.0042, 2.04.11.0061, 2.04.11.0062, 2.04.11.0063). – URL: https://stat.uz/uz/rasmiy-statistika/social-protection-2 (murojaat sanasi: 27.09.2026).

[116] Qoraqalpog‘iston Respublikasi statistika boshqarmasi. 2022-yilda Qoraqalpog‘iston Respublikasida turizm va dam olish rivojlanishining asosiy ko‘rsatkichlari: press-reliz. – Nukus, 2023. – URL: https://qrstat.uz/images/Nashrlar/Press-relizlar/2022/Ijtimoiy_soha_va_barqaror_rivojlanish_statistikasi/turizm-2022-uz.pdf (murojaat sanasi: 27.09.2026).

[117] Muallif hisob-kitobi: o‘rinlardan foydalanish darajasi = tunab qolishlar soni / (o‘rinlar soni × 365). Qoraqalpog‘iston uchun: 74,0 / (1,5 × 365) = 13,5%; O‘zbekiston uchun: 4 800,9 / (69,7 × 365) = 18,9%. Manba ma’lumotlari: Qoraqalpog‘iston Respublikasi statistika boshqarmasi. 2022-yilda Qoraqalpog‘iston Respublikasida turizm va dam olish rivojlanishining asosiy ko‘rsatkichlari: press-reliz. – Nukus,

bandlikning pastligi yuqori mavsumiylik va mavjud mehmonxonalarning asosan Nukus shahrida, xizmat safarlariga yo‘naltirilganligi bilan izohlanadi. Uchinchidan, xorijiy sayyohlar ulushi (14,6%) respublika darajasidan (26,7%) sezilarli past bo‘lib, bu hududning xalqaro turistik oqimlarga to‘liq integratsiyalashmaganidan dalolat beradi.

Turizm xizmatlari bozorini samarali faoliyatini ta’minlash muhim hisoblanishi, ayniqsa, bunda turistik korxonalar foydali va samarali faoliyatini tashkil etish maqsadida bozorni segmentlashtiradi.

Turizm bozorida turistik yo‘nalishning yaqinligi muhim omil bo‘lib hisoblanadi: odatda turmarkaz o‘zining maqsadli bozoriga qanchalik yaqin bo‘lsa, ko‘pchilik tashrif buyuruvchilarni jalb qilish ehtimoli shunchalik yuqori bo‘ladi. Shu sababdan ham, ma’lum bir turmarkazni rivojlantirish uchun turistik tashkilot, unga yaqin bo‘lgan yirik aholi punktlarida istiqomat qiluvchi aholiga reklama orqali murojaat qiladi.

Umuman, Qoraqalpog‘iston Respublikasida turizm xizmatlari bozorini rivojlantirishda SWOT tahlili kelib chiqib, respublikada turizm xizmatlari bozori taraqqiyoti quyidagi imkoniyatlarni yaratadi.

Birinchidan, Qoraqalpog‘iston Respublikasida turizm xizmatlari bozorini rivojlantirish respublikada yangi ish o‘rinlari yaratilib, hududda yalpi hududiy mahsulotni oshishiga, aholi daromadlarining ko‘payishtiga sabab bo‘ladi.

Ikkinchidan, Qoraqalpog‘iston Respublikasida turizm xizmatlari sohasi yangi tarmoq sifatida rivojlanib, iqtisodiyoting boshqa tarmoqlari va sohalari bilan integrasiya qilish imkoniyatiga ega bo‘ladi.

Uchinchidan, Qoraqalpog‘iston Respublikasida turizm xizmatlari bozorini rivojlantirish yangi turizm turlarini, ya’ni, tarixiy turizm, ziyorat turizmi, inklyuziv turizm va boshqa turlarni taraqqiyotiga olib keladi.

To‘rtinchidan, turizm xizmatlari bozorini rivojlanishi turizm sohasidan olinadigan yalpi turistik mahsulotning oshishiga, sohadan olinayotgan sof foydani ko‘payishiga natijada mintaqa iqtisodiyotini keskin oshishiga olib keladi.

Beshinchidan, Qoraqalpog‘iston Respublikasida turizm xizmatlari bozoriga mos yuqori malakali kadrlar tayyorlash imkoniyati yaratiladi, “Gid-tarjimon”, “Gid-ekskursovod” va boshqa yangi kasb egalarining shakllanishiga olib keladi.

Oltinchidan, Qoraqalpog‘iston Respublikasida turizm xizmatlari bozori rivojlanishi xuddi Dubayda turizm rivojlanishi singari Qoraqalpog‘istonni dunyo bilan tanishtirish imkonini yaratadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, Qoraqalpog‘iston hududiy turizm bozori katta salohiyatga ega bo‘lsa-da, hozirgi vaqtda milliy bozor tarkibidagi ulushi hudud imkoniyatlariga mos emas: joylashtirish vositalarining 3,4 foizi, turistik firmalarning 2,2 foizi va sotilgan yo‘llanmalarning 1,7 foizi hududga to‘g‘ri keladi. Talab tarkibida xizmat safarlari ustunlik qilib, dam olish turizmi va xorijiy segment zaif rivojlangan, o‘rinlardan foydalanish darajasi esa past. Shu bilan birga, 2025-yilda xorijiy tashriflar bo‘yicha strategik maqsadning muddatidan oldin bajarilishi talab tez o‘sayotganini va bozorning asosiy cheklovi taklif tomonida ekanini ko‘rsatadi. Shu bois taklif etilgan yo‘nalishlar — joylashtirish tizimini diversifikatsiya qilish, dam olish turizmini rivojlantirish, mavsumiylikni yumshatish, tranzit oqimni hududda ushlab qolish, turistik firmalar faoliyatini faollashtirish, xorijiy segmentlarni kengaytirish va hududiy statistikani takomillashtirish — kompleks tarzda amalga oshirilishi hududni tranzit yo‘nalishdan mustaqil turistik destinatsiyaga aylantirishga xizmat qiladi.

Orolbo‘yi hududida turistik xizmatlar bozorini strategik rivojlantirish - Qoraqalpog‘iston iqtisodiyotining xizmat ko‘rsatish tarmog‘ini tubdan o‘zgartirish quvvatiga ega. Mavjud imkoniyatlardan samarali foydalanish uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish taklif etiladi:

1. Qoraqalpog‘istonning chekka hududlarida turizm servis obektlarini (mehmon uylari, ovqatlanish shoxobchalari) tashkil etgan tadbirkorlar uchun uzoq muddatli soliq va bojxona imtiyozlarini saqlab qolish va kengaytirish;

2. Oliy ta’lim muassasalarida gid-tarjimonlar, cho‘l sharoitida logistika operatorlari va mehmondo‘stlik menejerlarini maqsadli tayyorlash orqali kadrlar xizmati sifatini yaxshilash;

3. “Qoraqalpog‘iston - sarguzashtlar va qadimiy sivilizatsiya chorrahasi” yagona turistik brendini xalqaro bozorda agressiv marketing yordamida targ‘ib qilish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Романович Ж.А., Калачев С.Л. Сервисная деятельность. — М.: Дашков и К, 2007. https://www.bibliofond.ru/view.aspx
2. Дементьев В.И., Кабалдин Ю.Г. Схема отношений субъектов трудовой деятельности в сфере услуг // Труды НГТУ им. Р.Е. Алексеева. — 2013. — №5(102).
3. Mirzayev Q.J. “Agroservis iqtisodiyoti” Monografiya, SamISI, T.: “Iqtisod-moliya” 2013-y. -212b. -13b.
4. Квартальнов В.А. *Туризм: учебник*. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 320 с.
5. Александрова А.Ю. Международный туризм. – М.: Аспект Пресс, 2004.
6. Сафаров Б.Ш. Миллий туризм хизматлари бозорини инновацион ривожлантиришнинг методологик асослари. Монография. – Т.: “Фан ва технология” нашриёти, 2016, 184 бет
7. Morozov M.A., Morozova N.S. Regional Features of Development of Tourism Infrastructure and Their Impact on Tourism. Regionology = Russian Journal of Regional Studies. 2021; 29(3):588-610.
8. Пўлатов М.Э., Мирзаев Қ.Ж., Султонов Ш.А., Шавқиев Э. Глобал иқтисодий ривожланиш (туризм

2023. – URL: https://qrstat.uz/images/Nashrlar/Press-relizlar/2022/Ijtimoiy_soha_va_barqaror_rivojlanish_statistikasi/turizm-2022-uz.pdf (murojaat sanasi: 27.09.2026). O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi. 2023-yilda O‘zbekiston Respublikasida turizm va dam olish rivojlanishining asosiy ko‘rsatkichlari: press-reliz. – Toshkent, 2024. – URL: https://stat.uz/images/uploads/reliz2024/turizmpresreliz2023uz.pdf (murojaat sanasi: 27.09.2026).

иқтисодиёти). Ўқув қўлланма.Т.: Фан ва технология, 2018. −296 б.
9. Абдурахмонов К.Х. Менежмент туризма: Учебное пособие. –Т.: Филиал ФГБОУ ВПО «РЭУ им. Г.В.Плеханова» в г. Ташкенте, 2013.-248 с.
10. Тухлиев И., Қудратов Ғ., Пардаев М. Туризмни режалаштириш. Дарслик. Т.: “Иқтисод ва молия” 2008.-262 б.

Muallif(lar) haqida / Сведения об авторе / Author details

Tleumuratov Bahadir Genjemuratovich- Samarqand iqtisodiyot va servis instituti mustaqil tadqiqotchisi / Тлеумуратов Бахадир Генжемуратович — независимый исследователь Самаркандского института экономики и сервиса / Tleumuratov Bahadir Genjemuratovich – Independent Researcher at the Samarkand Institute of Economics and Service
E-mail: baxadirtleumuratov@gmail.com

INNOVATSION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON JURNAL

ISSN: 3030-315X